CZU: 364.04:37.091.52:316.344.7-053.2 **https://doi.org/10.59295/sum8(188)2025_32**

CONTRIBUȚII ALE ASISTENȚEI SOCIALE LA DIMINUAREA ABANDONULUI ȘCOLAR ÎN RÂNDUL COPIILOR DIN MEDII SOCIOECONOMICE VULNERABILE

Stela MILICENCO,
Universitatea de Stat din Moldova

Alexandra GRUIA,
Școala Britanică din București

Articolul „Contribuții ale asistenței sociale la diminuarea abandonului școlar în rândul copiilor din medii socio-economice vulnerabile" reprezintă un aport științific relevant în domeniul asistenței sociale și educației prin aprofundarea înțelegerii fenomenului abandonului școlar în rândul copiilor din mediile defavorizate, cu un accent deosebit pe intervențiile asistenței sociale și impactul acestora. Cercetarea desfășurată oferă o înțelegere profundă a similitudinilor și diferențelor între Republica Moldova și România, contribuind astfel la elaborarea unor strategii și politici mai eficiente adaptate specificităților fiecărei țări. Deși intervențiile pentru prevenirea abandonului școlar sunt atribuite în principal autorităților educaționale, totuși articolul se concentrează pe un aspect mai puțin explorat - rolul asistentului social în acest proces și aprofundarea impactului pe care asistența socială îl poate avea în sprijinirea copiilor vulnerabili, prin identificarea și abordarea factorilor socioeconomici și familiali care influențează abandonul școlar. Acest lucru poate deschide noi perspective asupra modului în care profesioniștii din domeniul asistenței sociale pot contribui la succesul educațional al copiilor din medii defavorizate.

Cuvinte-cheie: *abandon școlar, asistent social, intervenție socială, copii din medii socio-economice vulnerabile, instabilitate familială, acces la educație, strategii de prevenire, educație incluzivă, intervenție intersectorială.*

CONTRIBUTIONS OF SOCIAL WORK TO THE REDUCING SCHOOL DROPOUT AMONG CHILDREN FROM SOCIO-ECONOMICALLY VULNERABLE BACKGROUNDS

The article „Contributions of social work to the reducing school dropout among children from socio-economically vulnerable backgrounds" provides a relevant scientific contribution to the fields of social work and education by deepening the understanding of school dropout among children from disadvantaged backgrounds, with a particular focus on social work interventions and their impact. The research conducted offers an in-depth understanding of the similarities and differences between the Republic of Moldova and Romania, thus contributing to the development of more effective strategies and policies tailored to the specific contexts of each country. Although interventions to prevent school dropout are mainly attributed to educational authorities, the article focuses on a less explored aspect – the role of the social worker in this process and the deeper impact that social work can have in supporting vulnerable children by identifying and addressing the socio-economic and family-related factors that influence school dropout. This opens up new perspectives on how professionals in the field of social work can contribute to the educational success of children from disadvantaged environments.

Keywords: *school dropout, social worker, social intervention, children from socio-economically vulnerable backgrounds, family instability, access to education, prevention strategies, inclusive education, intersectoral intervention.*

Introducere

Abandonul școlar constituie o problemă majoră la nivel global, având implicații profunde asupra dezvoltării individuale a copiilor, precum și asupra progresului socioeconomic al societății în ansamblu. Acest fenomen nu doar restricționează accesul la educație, ci generează efecte negative de lungă durată, atât din perspectivă socială, cât și economică. În mod particular, incidența abandonului școlar este semnificativ mai

ridicată în rândul copiilor proveniți din medii defavorizate, care se confruntă cu o serie de obstacole sistemice: precaritatea resurselor financiare, accesul limitat la infrastructura educațională adecvată, precum și influențele nefavorabile ale mediului familial și comunitar. În acest context, intervenția asistentului social dobândește un caracter esențial, întrucât vizează identificarea multidimensională a cauzelor abandonului școlar și implementarea unor strategii integrate de prevenție și sprijin, adaptate nevoilor specifice ale copiilor vulnerabili.

Tematica abordată în articol explorează această problematică din perspectiva unui studiu comparat între România și Republica Moldova, ceea ce asigură evidențierea unor similarități și diferențe importante în abordarea și soluționarea fenomenului abandonului școlar în mediile defavorizate, având în vedere contextul social, economic și politic particular fiecărei țări. Scopul cercetării constă în *analiza abandonului şcolar din perspectiva relevării controbuției asistenței sociale în prevenirea și diminuarea fenomenului respectiv în rândul copiilor provenind din mediile defavorizate din România și Republica Moldova*.

Materiale și metode

Articolul a fost realizat prin aplicarea metodelor de cercetare sociologică calitativă *(interviuri semistructurate cu profesioniști din domeniul educațional și social, studii de caz)*, fiind supuse analizei publicațiile cercetătorilor care au contribuții teoretice și aplicative în domeniul asistenței sociale și sociologiei educației, precum și rapoartele, studiile și documentele relevante pentru analiza fenomenului de abandon școlar. Suportul teoretico-ştiinţific al cercetării se bazează pe concepțiile promovate în cadrul teoriilor de referință, după cum urmează:

- *teoria individualismului metodologic* dezvoltată în calitate de principiu metodologic de către M.Weber și susținută de C.Bradshow în contribuțiile sale în domeniul psihologiei educaționale și al prevenirii comportamentelor problematice în mediul școlar, care explică eșecul școlar prin prisma subculturilor sociale specifice mediilor defavorizate și marginalizate [1, p. 19-32]. În aceste contexte, beneficiile educației sunt adesea subestimate, în timp ce activitățile ilicite pot fi percepute ca oferind oportunități mai avantajoase. Subcultura socială exercită o influență negativă asupra individului și familiei, afectând procesul decizional și contribuind la manifestarea unor comportamente nefavorabile;

- concepția propusă de John B.Watson în cadrul *teoriei behavioriste* **și** raportată la abandonul școlar, care susține, că comportamentul negativ al indivizilor este modelat și consolidat prin influența factorilor de mediu. Recompensele și pedepsele asociate anumitor acțiuni sunt evaluate de individ, influențându-i decizia de a adopta un tip de conduită în detrimentul altuia. Mediul înconjurător joacă un rol esențial în procesul de condiționare și decondiționare, facilitând preluarea și imitarea comportamentelor și atitudinilor. Astfel, tiparele de comportament deviant sunt interiorizate și reproduse de individ [2, p. 536-538].

Rezultate și discuții

În literatura de specialitate fenomenul de abandon şcolar are semnificaţia de renunţare la studiile şcolare provocată de cauze diverse, între care cele mai importante fiind cauzele de ordin material, alteori renunţarea este determinată de faptul că elevul, neputând face faţă sarcinilor programei de învăţământ, nu este reorientat spre şcolile adecvate posibilităţilor sale, alteori el suferă influenţe negative (prietenii nefaste care-i abat interesul de la şcoală), sau este lipsit de asistenţă educativă. În mod esențial, abandonul școlar poate fi definit ca întreruperea formală și definitivă a parcursului educațional al unui elev înainte de a finaliza studiile din cadrul unui ciclu educațional, ceea ce are drept consecință pierderea accesului la oportunitățile educaționale și profesionale ulterioare. O astfel de perspectivă este susținută și de un reprezentant ONG, care afirmă, că „*abandonul şcolar este un fenomen alarmant ce presupune renunţarea timpurie la educaţie, având cauze multiple și efecte negative asupra viitorului copiilor. Este o problemă sistemică, influențată de factori economici, sociali și educaționali*” (I_ONG_8). Nu este important doar fenomenul în sine, ci mai ales urmările sale grave. În acest context, un alt reprezentant al unui ONG subliniază gravitatea fenomenului, afirmând, că „*abandonul școlar reprezintă retragerea prematură a unui copil din sistemul de învățământ obligatoriu, fie prin lipsa frecventă de la ore, fie prin renunțarea completă la studii. Cauzele sunt diverse, dar impactul este major asupra viitorului copilului și societății*” (I_ONG_7).

În lipsa unei calificări, dar şi a unei formări morale, sociale, cei mai mulţi devin candidaţi la şomaj, la devianță, ajungând să se înscrie, de timpuriu, în acţiuni negative care ajung să le perturbe viaţa personală, familială şi a comunităţii în care trăiesc.

Dacă ne raportăm la abandonul școlar ca și efect al insuccesului școlar, V. Popescu precizează că acest fenomen descrie situaţia acelor elevi, care *„părăsesc şcoala înainte de terminarea ei, renunţând la studiu în mod deliberat sau forţaţi de anumite împrejurări”* [3, p. 25]. Definiţia conturată de C. Neamţu apare ca o completare a celor prezentate, surprinzând dimensiunile abandonului, pe care cercetătoarea le asociază cu *„încetarea frecventării şcolii, părăsirea sistemului educativ, indiferent de nivelul la care s-a ajuns, înaintea obţinerii unei calificări sau pregătiri profesionale complete, sau înaintea încheierii ciclului de studii început”* [4, p. 178]. Or, abandonul școlar este un fenomen complex, cu multiple cauze și consecințe, care afectează nu doar destinul individual al copiilor, dar și viitorul unei societăți întregi. Este esențial ca acest fenomen să fie abordat dintr-o perspectivă integrată, care să includă politici educaționale și sociale adecvate, sprijin pentru familiile vulnerabile și o mai bună implicare a instituțiilor educaționale în prevenirea și diminuarea abandonului școlar.

Deși România și Republica Moldova au făcut în ultimii ani progrese în domeniul educațional, abandonul școlar rămâne o problemă semnificativă, în special, în rândul copiilor din medii vulnerabile. Ne vom referi la situația actuală a abandonului școlar în cele două țări, punând accent pe ratele de abandon, cauzele acestuia și măsurile implementate pentru diminuarea fenomenului. Astfel, în România, abandonul școlar a fost și continuă să fie o problemă de interes major pentru autorități și instituții educaționale datorită impactului semnificativ asupra dezvoltării individuale a copiilor și a economiei naționale. Potrivit datelor Eurostat [5] și ale Ministerului Educației [6], în anul 2023 rata de abandon școlar în România a fost de aproximativ 16,6 %, una dintre cele mai mari din Uniunea Europeană - media pentru Uniunea Europeană situându-se în jurul valorii de 10%.

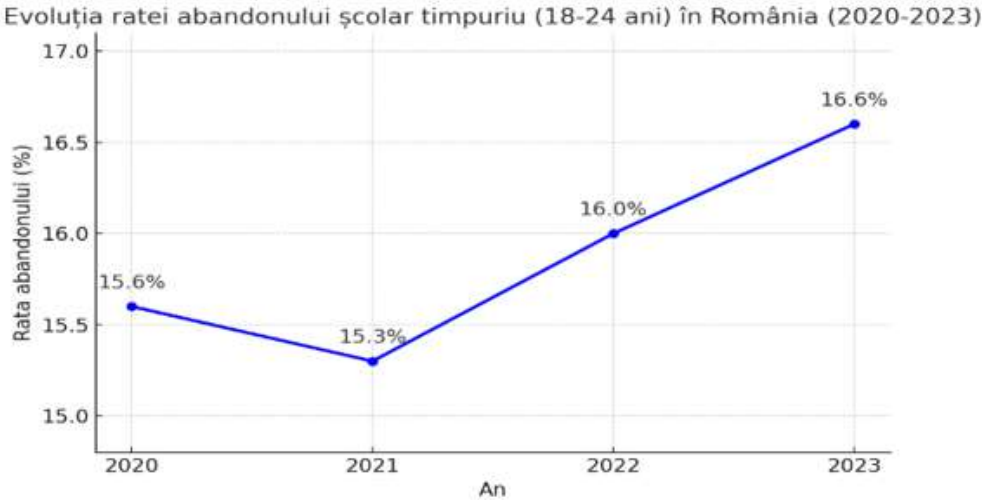

Figura 1. Rata abandonului școlar în România între 2020-2023
Elaborată de autori în baza datelor statistice disponibile

Această rată este mai pronunțată în rândul copiilor din mediul rural și în zonele cu infrastructură educațională deficitară, unde resursele pentru educație sunt limitate. Rata abandonului școlar în România a înregistrat variații semnificative în perioada 2020-2023, astfel că în anul școlar 2019-2020 rata abandonul școlar a fost de 15,6%, în anul 2020-2021 - 15,3%, iar în anul 2021-2022 - 16%, datele fiind prezentate pentru tineri între 18 și 24 de ani care au finalizat cel mult gimnaziul și nu urmează alte forme de educație sau formare [7]. De asemenea, abandonul școlar este mai frecvent în rândul elevilor din comunități etnice vulnerabile, în special, în cazul copiilor romi, care se confruntă cu discriminare și acces limitat la servicii educaționale de calitate.

Analizând datele pe treptele de învățământ constatăm, că abandonul școlar este mai pronunțat în rândul elevilor din invățământul primar, comparativ cu cei din invățământul gimnazial și liceal [8].

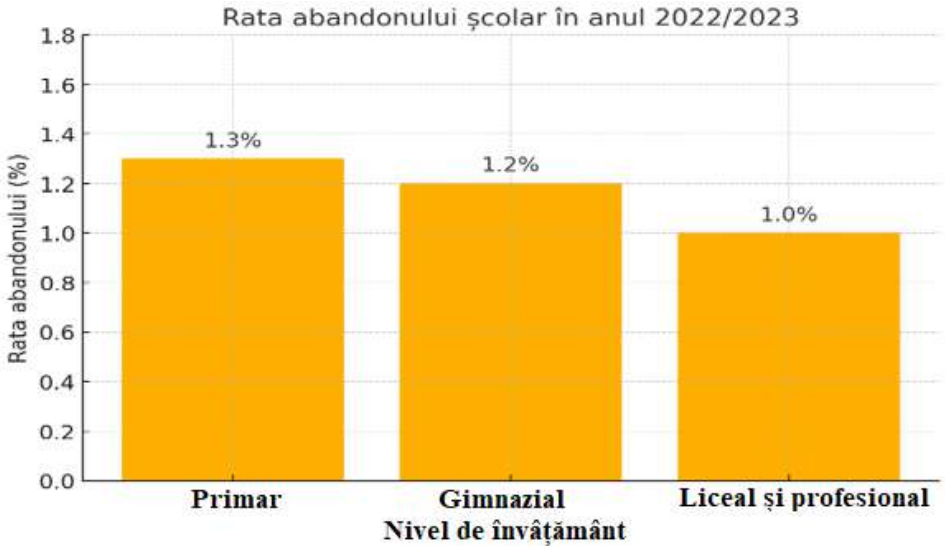

Figura 2. Rata abandonului școlar pe nivele de învățământ
Elaborată de autori în baza datelor statistice disponibile

Cauzele abandonului școlar pot fi clasificate în funcție de frecvența cu care sunt raportate de comunitățile școlare, conturându-se astfel o ierarhizare de la cele mai comune motive până la cele cu o incidență mai redusă [9]:

- *nivel educațional scăzut al familiei* - părinții cu un nivel de educație redus, uneori chiar analfabeți, manifestă un dezinteres față de educația copiilor, considerând-o lipsită de importanță și fără o perspectivă clară pentru viitor;
- *condiții socioeconomice precare* - familiile cu venituri mici, în special cele numeroase, se confruntă cu dificultăți materiale severe, ceea ce face dificilă asigurarea resurselor necesare copiilor pentru a frecventa școala zilnic, cum ar fi hrană, îmbrăcăminte și încălțăminte adecvată;
- *părinți plecați la muncă în străinătate* - copiii rămași în grija bunicilor sau a altor rude pot avea un nivel redus de supraveghere și îndrumare educațională, ceea ce duce la o implicare scăzută în activitățile școlare;
- *implicarea copiilor în activități economice* - mulți copii sunt nevoiți să muncească pentru a contribui la întreținerea familiei sau să rămână acasă pentru a avea grijă de frații mai mici, ceea ce le limitează participarea la școală;
- *familii dezorganizate* - conflictele familiale, divorțurile sau prezența unor probleme precum consumul excesiv de alcool al părinților pot avea un impact negativ asupra motivației și continuității educaționale a copiilor;
- *influența negativă a anturajului* - grupurile de prieteni cu comportamente deviante pot determina copiii să absenteze frecvent de la ore sau chiar să renunțe la școală;
- *factori educaționali și eșec școlar* - lipsa motivației pentru învățare, dificultăți academice, insubordonarea față de regulile școlare, repetenția, precum și atitudinea neadecvată a unor cadre didactice pot contribui la abandonul treptat al școlii;
- *probleme de sănătate sau dizabilități* - copiii care suferă de boli cronice sau au dizabilități întâmpină dificultăți suplimentare în frecventarea regulată a școlii, ceea ce poate duce la abandon școlar.

Pentru a diminua abandonul școlar, autoritățile române au implementat mai multe măsuri și politici, printre care se numără Programul „Școală după școală”, care oferă elevilor din mediile defavorizate suport educațional suplimentar și activități educaționale extracurriculare, și Programul „Bani de liceu”, care oferă sprijin financiar familiilor cu venituri mici pentru a-și susține copiii să continue studiile liceale. De asemenea, în cadrul Strategiei Naționale pentru Reducerea Abandonului Școlar (2014-2020), s-au promovat măsuri pentru creșterea accesului la educație pentru copiii din comunități defavorizate, iar autoritățile locale sunt încurajate să implementeze proiecte locale pentru prevenirea abandonului școlar.

În Republica Moldova, abandonul școlar reprezintă o problemă semnificativă, în special, în zonele rurale, unde infrastructura educațională este mai slabă și accesul la educație este limitat. Potrivit datelor Ministerului Educației și Cercetării din Republica Moldova și ale organizațiilor internaționale, rata abandonului școlar în țară este ridicată, cu un impact major asupra copiilor din familii cu venituri mici și din comunități izolate. În anul școlar 2020-2021 rata abandonului școlar a fost aproximativ 0,07%, ceea ce corspunde cu 205 elevi dintr-un total de circa 296.000. În semestrul I al anului de studii 2023-2024, dintr-un total de 294.040 elevi cu vârste între 7 și 16 ani, 230 au abandonat școala, ceea ce reprezintă o rată de 0,078% [10]. În semestrul II al aceluiași an de studii, rata de abandon a fost de 0,084%, echivalentă cu 250 de elevi care au părăsit școala [11]. Abandonul școlar este mai frecvent în rândul elevilor din clasele V-IX. Analizând datele Ministerului Educației și Cercetării din Republica Moldova, constatăm o rata de abandon de 0,163% pentru anul de studii 2023-2024 pe ambele semestre școlare. Capitala Chișinău se află pe primul loc, cu aproximativ 70 de elevi, urmată de raionul Nisporeni, aproximativ 30 de elevi și raionul Singerei cu aproximativ 25 de elevi.

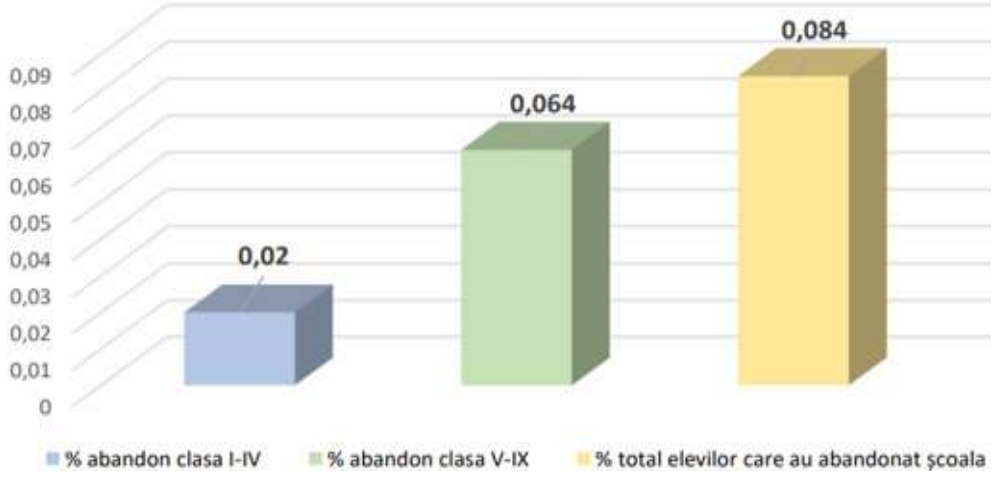

Figura 3. Datele statistice privind abandonul școlar în semestrul II, anul de studii 2023-2024, în instituțiile de învățământ general

Sursa: Raport privind abandonul școlar în instituțiile de învățământ general al Ministerului Educației și Cercetării din Republica Moldova

Cauzele abandonului școlar în Republica Moldova sunt similare cu cele din România și pot fi analizate din trei perspective principale:

- *cauze psihologice* - acestea sunt legate de personalitatea și starea de sănătate a elevului, incluzând nivelul scăzut de motivație școlară, lipsa de interes pentru educație, încrederea redusă în propriile capacități academice, oboseala, anxietatea, stima de sine scăzută, sentimente de inferioritate, dificultăți în dezvoltarea abilităților sociale, pasivitate și tendința de a refuza alegerile impuse de adulți, ca reacție la presiunea exercitată asupra lor: „*Dificultăți de învățare sau lipsa interesului pentru educație - elevii cu dificultăți școlare sunt mai predispuși la abandon”* (I_4); „*Lipsa motivației și a sprijinului educațional - unii copii nu văd utilitatea școlii, mai ales dacă părinții lor nu au educație”*(I_AS_3);

- *cauze sociale* - acestea sunt determinate de mediul familial și de condițiile socio-economice, cum ar fi sărăcia, stilul parental indiferent sau neglijent, conflictele din familie, precum și absența părinților din viața copiilor din cauza plecării la muncă în străinătate: „*Am încetat să merg la școală anul trecut, când mama nu a mai avut bani să îmi cumpere haine și rechizite. Uneori nici de mâncare nu aveam destul. M-am simțit prost că nu aveam ce trebuie, iar colegii râdeau de mine. După un timp, m-am gândit că oricum nu mă descurc la lecții și mai bine o ajut pe mama acasă*” (I_Copil_13); *„Principalele cauze ale abandonului școlar în Republica Moldova sunt: sărăcia și lipsa resurselor financiare, ceea ce duce la imposibilitatea de a acoperi costurile indirecte ale educației (rechizite, transport, îmbrăcăminte), lipsa sprijinului parental, mai ales în cazul copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate, excluziunea socială și discriminarea copiilor din medii defavorizate, probleme de sănătate sau dizabilități nediagnosticate la timp,*

violența domestică și abuzul în familie, care afectează motivația copilului de a învăța, căsătoriile timpurii, mai ales în comunitățile rurale și cele rome (I_AS_1); *„Uneori, îi dădeam bani doar pentru o pâine, dar de transport sau de haine noi nu mai aveam. În școală sunt copii care au de toate, iar al meu se simțea prost că nu are nici măcar un telefon ca al lor*”(I_Părinte_12); „*Mediul familial nefavorabil - părinți plecați în străinătate, neglijență parentală; dificultăți de învățare - copiii cu probleme de învățare sau cu nevoi speciale nu primesc întotdeauna sprijinul adecvat”* (I_Profesor_5);

- *cauze psihopedagogice* - se referă la influențele mediului școlar și la relațiile elev-profesor. Printre acestea se numără presiunea grupului, supraîncărcarea școlară, dificultăți în comunicarea cu profesorii, ironizarea sau umilirea elevilor, evaluarea subiectivă, frica de testare, conflictele cu colegii, percepția unor practici educaționale ca fiind nedrepte sau frustrante, incompatibilitatea dintre aspirațiile elevilor și cerințele sistemului educațional. De asemenea, unii elevi pot adopta o atitudine de rezistență față de o disciplină excesiv de rigidă și severă sau față de politicile elitiste ale unor școli, în special în anii terminali: „*S-a certat cu niște colegi și nu a mai vrut să meargă. Apoi, a început să lipsească tot mai mult și, într-un final, mi-a spus că nu mai are rost să se ducă, că oricum nu se mai poate ține după ceilalți”*(I_12); „*Acces redus la resurse educaționale și infrastructură adecvată: probleme de integrare în colectiv (bullying, discriminare)”*(I_ONG_9).

În Republica Moldova, autoritățile au implementat mai multe măsuri pentru a reduce abandonul școlar. Strategia Națională pentru Educație (2014-2020) a fost un cadru legislativ important care vizează reducerea abandonului școlar și îmbunătățirea calității educației pentru copiii din familii defavorizate. În cadrul acestei strategii au fost promovate programe de sprijin pentru familii, cum ar fi burselor pentru elevi din familii cu venituri reduse, și îmbunătățirea infrastructurii educaționale în zonele rurale. De asemenea, în ultimii ani, s-au desfășurat campanii de sensibilizare pentru a încuraja părinții să-și înscrie copiii la școală și pentru a le oferi acestora sprijin psihologic și educațional.

Totuși, atât România, cât și Republica Moldova se confruntă cu rate semnificative de abandon școlar, în special în mediile defavorizate. În ceea ce privește măsurile implementate pentru a reduce abandonul școlar, ambele țări au adoptat strategii naționale și programe de sprijin pentru copiii din mediile defavorizate, dar cu un accent mai mare pe educația inclusivă în România. Însă succesul acestor măsuri depinde de continuarea și extinderea acestora, în special în zonele rurale și în rândul grupurilor vulnerabile. Este esențial ca autoritățile să investească în educația incluzivă, să sprijine familiile vulnerabile și să îmbunătățească infrastructura educațională pentru a reduce abandonul școlar și a asigura accesul tuturor copiilor la educație de calitate.

Intervenția intersectorială în domeniul asistenței sociale și educației presupune o colaborare strânsă între serviciile de asistență socială, școli, autorități locale, ONG-uri și alte instituții, în vederea identificării și sprijinirii copiilor aflați în situații de risc. Esența acestei abordări constă în faptul că probleme precum abandonul școlar sunt multidimensionale, generate de factori educaționali, economici și familiali interconectați și nu pot fi abordate eficient de o singură instituție în mod independent [12, p.5]. Astfel, intervenția intersectorială presupune mobilizarea de resurse și competențe diverse - de la profesori, consilieri școlari și asistenți sociali, la medici, poliție locală și autorități comunitare - într-o echipă multidisciplinară care acționează ca o unitate în interesul suprem al copilului. Literatura de specialitate concretizează patru tipuri principale de intervenții intersectoriale: ***intervenții preventive, intervenții directe intersectoroale, intervenții de criză, reintegrare și follow-up.***

Intervențiile preventive sunt menite să prevină și să reducă factorii de risc care pot duce la abandonul școlar, promovând creșterea conștientizării și oferirea de sprijin înainte ca problemele să devină mai grave. O parte importantă este organizarea de campanii pentru a informa comunitatea și părinții cu privire la importanța educației (spre exemplu, Strategia „Educația 2020” [13] din Republica Moldova prevedea campanii de conștientizare a părinților, inclusiv cei de etnie romă, despre importanța școlarizării și a continuării studiilor pentru copiii lor). Suportul și educația parentală sunt o altă strategie de prevenire, Republica Moldova aprobând o Strategie intersectorială pentru dezvoltarea abilităților parentale 2016–2022 [14], încurajează colaborarea între domeniile educației, protecției sociale, sănătății, culturii și justiției pentru a informa, educa și consilia părinții, punând accent pe familiile vulnerabile. În plus, medierea școlară și comunitară

este o modalitate importantă de intervenție de prevenire, mai ales în zonele marginalizate. Mediatorii, care sunt frecvent echivalați cu asistenții comunitari, sunt responsabili pentru identificarea copiilor neșcolarizați sau cu risc de abandon și colaborează direct cu familia și școala pentru a rezolva probleme precum lipsa de acțiuni, prejudecăți, bariere lingvistice sau culturale. Un model similar în România și în Republica Moldova este introducerea mediatorilor școlari în comunitățile romi, care a demonstrat rezultate bune în creșterea participării elevilor la clasă.

Intervențiile directe intersectoriale sunt acțiuni concrete, personalizate care sunt întreprinse atunci când există un risc iminent de abandon școlar sau când există semne clare de vulnerabilitate școlară. Aceste intervenții sunt proactive și se concentrează pe caz individual și implică adesea echipe multidisciplinare. Cadrul legislativ din Republica Moldova denotă, că instituțiile de învățământ trebuie să identifice și să urmărească cazurile de absenteism și abandon școlar, precum și să dezvolte strategii personalizate de sprijin pentru fiecare elev afectat. Aceste planuri implică vizite la domiciliu efectuate de reprezentanți ai școlii sau asistenți sociali comunitari, pentru a discuta cu familia și a oferi consiliere ori sprijin practic (de exemplu, înscrierea copilului la un centru de zi, facilitarea transportului școlar, oferirea de rechizite sau haine). Furnizarea de servicii integrate este un element esențial al intervențiilor directe. În practică, aceasta înseamnă mobilizarea resurselor din educație, protecție socială, sănătate și, dacă este necesar, ONG-uri pentru a oferi asistență copiilor la risc. De exemplu, organizații precum World Vision au început proiecte integrate - cum ar fi programul „Pâine și Mâine" - în comunitățile rurale defavorizate din România. Aceste proiecte integrează programele de după-școală și alimentația zilnică, oferind copiilor mâncare caldă și asistență pentru studiu. Această abordare integrată a îmbunătățit prezența și performanța școlare și a redus absenteismul, deoarece copiii au un mediu sigur și o nutriție adecvată. În mod similar, în Republica Moldova, au fost create servicii comunitare care ajută familiile în dificultate, cum ar fi centre de zi pentru copiii rămași fără supraveghere din cauza migrației părinților, servicii de consiliere familială și programe de sprijin material condiționat de frecvența școlară.

Intervențiile de criză se referă la situațiile urgente în care abandonul școlar este iminent sau deja rezultat din motive grave precum neglijarea, abuzul, violența domestică sau abandonul familial. În aceste situații, cel mai important lucru este să se asigure că copilul este protejat imediat și să se remedieze rapid problemele care i-au împiedicat progresul educațional. În conformitate cu mecanismele în vigoare, școala (inclusiv profesorii și directorii) este obligată să informeze de urgență autoritățile competente (inclusiv asistența socială și organele de ordine) în cazul în care există semne de neglijare sau abuz grav la un copil. Urmează o intervenție coordonată, care include evaluarea situației de risc, extragerea copilului din mediul periculos dacă este cazul, furnizarea de îngrijire temporară (cum ar fi plasamentul de urgență) și asistență psihologică. În același timp, se încearcă să mențină legătura cu educația prin tutorat, transfer la o altă școală, școlarizare la domiciliu pe perioada intervenției și așa mai departe. Comparativ, în România cadrul legal oferă un model similar care obligă orice persoană sau instituție (inclusiv școlile) să sesizeze de îndată autoritățile dacă un copil este supus abuzului sau neglijării.

Reintegrarea educațională a copiilor care au abandonat școala și ***urmărirea pe termen lung a progresului*** lor constituie alte două tipuri importante de strategii intersectoriale. Reintegrarea școlară în Republica Moldova variază în funcție de vârsta copilului și circumstanțele sale. Copiii pot fi îndrumați spre programe de formare profesională accelerată sau „A doua șansă". Problema de follow-up în România este similară. În ciuda obligației legale de a raporta abandonul școlar, nu există încă un registru național al copiilor reintegrați și urmărirea progresului acestora este adesea împărțită între instituții. În ultimii ani, România a început să dezvolte proiecte de *„monitor al abandonului școlar"* la nivel de inspectorate școlare județene. Aceste proiecte implică persoane responsabile care monitorizează situația copiilor care s-au retras și colaborează cu primăriile și asistența socială pentru a le ajuta să se întoarcă la școală.

Referindu-me nemijlocit la ***rolul asistenței sociale*** vom menționa, că principalele responsabilități ale asistentului social în sprijinul copiilor aflați în situații risc, inclusiv a celor cu risc de abandon școlar, pot fi grupate astfel:

- *identificarea proactivă a copiilor în situație de risc* - asistentul social are datoria de a detecta cât mai timpuriu cazurile de copii care prezintă semne de abandon școlar sau alte vulnerabilități (de exemplu, absențe școlare frecvente, neglijare parentală, comportament deviant);

- *evaluarea complexă a situației copilului și familiei* - în urma identificării cazului, asistentul social efectuează ancheta socială amănunțită care examinează aspecte educaționale, familiale, economice și emoționale care pot afecta situația copilului. Scopul este de a stabili factorii care duc la abandonul școlar și de a stabili nivelul de risc;

- *planificarea și implementarea intervenției* - evaluarea duce la crearea PIA cu obiective clare pentru reintegrarea școlară a copilului și rezolvarea problemelor. În general, intervenția este personalizată și poate include consiliere psihosocială a copilului (pentru a-l motiva să meargă la școală, a-și dezvolta abilitățile și a-și gestiona emoțiile), consiliere și educație parentală pentru familie (pentru a-și îmbunătăți abilitățile ca părinți și pentru a înțelege importanța educației), sprijin material sau financiar (rechizite, îmbrăcăminte, acces la servicii de masă Discuțiile cu copilul și părinții, implicarea lor în rezolvarea problemelor și încurajarea acestora sunt mijloacele prin care asistentul social acționează direct;

- *medierea relației dintre familie și școală* - asistenții sociali joacă un rol important în a ajuta copiii să rămână în școală, fiind un intermediar între ei, familia lor și instituția școlară. Copiii care renunță la școală de obicei provin din medii în care comunicarea părinți-școală este slabă sau conflictuală. Pentru a promova conversația și colaborarea, asistentul social organizează întâlniri între părinți și profesori, facilitează înțelegerea rolurilor fiecăruia și construiește punți de comunicare;

- *referirea către servicii specializate și parteneriate interinstituționale* - pentru cazurile complicate ale copiilor în dificultate, legii impun crearea de echipe care includ asistente sociale, cadre didactice, psihologi școlari, consilieri educaționali, medici de familie, polițiști de proximitate și alții. De obicei, asistentul social este responsabil pentru organizarea acestei echipe și gestionarea cazului, menținând legătura între toți cei implicați. În literatura de specialitate, acest rol poartă numele de manager de caz, cel care se asigură că planul de intervenție este dus la îndeplinire prin contribuția integrată a serviciilor de asistență socială, de educație, de sănătate etc.;

- *monitorizarea evoluției cazului* - implică o comunicare constantă cu școala și familia pentru a monitoriza frecvența școlară a copilului, situația la învățătură și eventualele schimbări în mediul de acasă. Asistentul social notează absențele și performanțele școlare, discută cu profesorii despre adaptarea elevilor și intervine prompt dacă apare regrese. În plus, examinează modul în care familia își îndeplinește responsabilitățile, cum ar fi dacă părinții își pregătesc copilul pentru școală și creează un mediu de învățare favorabil. Monitorizarea poate continua pe o perioadă lungă de timp până când riscul de abandon este eliminat sau redus semnificativ;

- *advocacy și apărarea interesului superior al copilului* - drepturile copilului trebuie reprezentate și protejate de asistentul social din punct de vedere moral și legal. Acest lucru înseamnă că protejează interesele copilului atât în familie (când părinții nu își îndeplinesc responsabilitățile sau iau decizii care nu sunt în beneficiul copilului) cât și în instituții.

Concluzii

În lumina datelor teoretice și praxiologice, a legislației și a programelor relevante implementate, s-au desprins concluzii consistente care confirmă relevanța unei abordări intersectoriale în prevenirea și diminuarea abandonului școlar, inclusiv și o serie de recomandări ce vizează consolidarea rolului asistentului social, dezvoltarea unor mecanisme instituționale orientate către incluziunea educațională a copiilor din medii defavorizate:

- instituționalizarea funcției de asistent social școlar ca parte integrantă a echipelor educaționale;

- dezvoltarea unui sistem de alertă timpurie comunitară pentru identificarea precoce a riscului de abandon școlar, care ar putea include un algoritm de risc standardizat bazat pe indicatori, precum absenteismul, rezultatele școlare, situația familială și condițiile de trai, utilizat de școală în colaborare cu serviciile sociale;

- completarea programului de formare a asistenților sociali cu module privind intervenția în mediul școlar și prevenirea abandonului, cu componente practice realizate în parteneriat cu instituții educaționale;

- crearea unui fond local de intervenție educațională de urgență, gestionat de consilii intersectoriale locale, care să poată interveni rapid în situații ce pun în pericol continuarea educației (lipsa rechizitelor, transport, hrană, cazuri de criză familială etc.);

- promovarea parteneriatului elev-elev în cadrul unui program de mentorat cu sprijinul asistenților sociali - copiii mai mari aflați în ciclurile superioare, pot deveni mentori pentru colegii lor din clase mai mici într-un cadru organizat și supravegheat, contribuind la integrarea socială și prevenirea izolării;

- crearea unei platforme digitale comune pentru educație și protecția copilului, care să permită urmărirea traseului educațional al copilului și alertarea în caz de risc crescut de abandon;

- implementarea unui program-pilot de mobilitate educațională asistată, care să permită elevilor din comunități marginalizate accesul la instituții de învățământ performante prin transport gratuit, sprijin logistic și consiliere familială susținută de asistentul social.

Aceste recomandări își propun să contribuie la transformarea practicilor actuale dintr-un cadru reactiv și fragmentat într-unul proactiv, integrat și centrat pe copil. Eficiența intervenției în reducerea abandonului școlar depinde nu doar de voința politică sau de resursele existente, ci și de capacitatea de adaptare la realitatea socială și educațională a comunităților locale. Doar printr-o astfel de abordare, cu fundament științific, orientată spre nevoile reale ale beneficiarilor, se poate reduce abandonul școlar în mod sustenabil.

Referințe bibliografice:

1. BRADSHAW, C., O'BRENNAN, L., McNEELY, C. *Core competencies and the prevention of school failure and early school leaving*. SUA: New Direction, Child Adolescence, no.122, 2008, p.19–32.
2. TOLOMAN, Ed. *Freedom and the covnitive mind*. SUA: American Psychologist, no.9:536-538, 1954, p. 536-538.
3. POPESCU, V. Succesul și insuccesul școlar. În: *Revista de Pedagogie*, nr.11, București, 1991, p.25.
4. NEAMŢU, C. *Devianţa şcolară - fenomen socio-pedagogic. Modalităţi de diminuare (Teză doctorat)*. Univ. A.I. Cuza, Iaşi, 2001, p.178.
5. Early leavers from education and training. Disponibil: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training#:~:text=In%202023%2C%20an%20average%20of%209.5%20%25%20of%20young%20people%20aged,Romania%20(see%20Figure%201) (accesat la 29.08.2025).
6. Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2023-2024. Disponibil: https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2024/div/Rapoarte_sistem/Raport_Stare_invatamant_preuniv-2023-2024.pdf (accesat: 27.08.2025).
7. Abandonul școlar poate prelungi sărăcia. Disponibil: https://monitorsocial.ro/indicator/abandonul-scolar-poate-prelungi-saracia-2023/ (accesat: 25.08.2025).
8. Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2021-2022. Disponibil: https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2022/Transparenta/Starea_invatamantului/Raport-Starea-invatamantului-preuniversitar-2021-2022.pdf (accesat: 29.08.2025).
9. Studiu privind cauzele abandonului școlar. Disponibil: https://go-ahead.ro/wp-content/uploads/2024/02/STUDIU-Cauzele-abandonului-scolar.pdf (accesat: 21.08.2025).
10. Raport privind abandonul școlar în instituțiile de învățământ general. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/raport_cu_privire_la_abandonul_scolar.pdf (accesat: 26.08.2025).
11. Raport privind abandonul școlar în instituțiile de învățământ general în sem.I 2023-2024 Disponibil: https://edu.gov.md/sites/default/files/mec_raport_cu_privire_la_abandonul_scolar_sem_ii_2023-2024.pdf (accesat: 12.08.2025).
12. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. Raport privind situația abandonului școlar în Republica Moldova în anul de studii 2022-2023. Chișinău, 2024, p. 5.
13. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 944 din 14.11.2014 Cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a educaţiei pentru anii 2014-2020 „Educaţia-2020". Publicată în Monitorul Oficial nr. 345-351 din 21.11.2014.
14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1106 din 03.10.201 Cu privire la aprobarea Strategiei intersectoriale de dezvoltare a abilităţilor şi competenţelor parentale pentru anii 2016-2022. Publicată în *Monitorul Oficial* nr. 347-352 din 07.10.2016.

Date despre autori:
Stela MILICENCO, doctor, conferențiar universitar, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0001-6996-1182
E-mail: stela.milicenco@usm.md

***Alexandra GRUIA**,* profesor asistent, Școala Britanică din București, București, România.
ORCID: 0009-0006-1128-4581
E-mail: a.alexandragruia@gmail.com

Prezentat: 10.09.2025